

RELIGIOZNA SITUACIJA MLADIH U EUROPI Pokušaj tumačenja i prijedlog za djelovanje*

JUAN MARTÍN VELASCO
Instituto superior de pastoral
Paseo Juan XXIII, 3
28040 Madrid, Španjolska

Primljeno:
24. 4. 2007.

Pregledni
članak

UDK
253-053.6

Sažetak

Nakon što je ponudio nekoliko elemenata za tumačenje aktualne religiozne krize, koja se očituje u pogoršanju posredovanja kršćanskog sustava i u posljedičnom prekidu njegova prenošenja, autor članka iznosi potrebu za promjenom modela u shvaćanju same Crkve. To uključuje prijelaz iz »pocrkvenjenja« prema poosobljenom kršćanstvu. Drugim riječima, autor predlaže pastoral usredotočen na njegovanje vjerskog iskustva: vjera se učvršćuje i proširuje po iskustvu.

Ključne riječi: religioznost mladih u Europi

Sve analize podudaraju se u tvrdnjama da se nalazimo u očitj krizi. Jednako je tako jasno da je ta kriza dio mnogo šire situacije. Riječ je o krizi uređenih religija. Konkretnije govoreći, uočava se kriza religioznih institucija u suvremenoj Europi, a upravo su mladi najviše pogođeni tom sveopćom krizom. Kriza se najjasnije očituje u propadanju posredovanja kršćanskog sustava: prakticiranja, vjerovanja i institucionalne pripadnosti. Vjerojatno bi se također moglo ustvrditi da postoje elementi koji su svemu tome podloga. To je »nereguliranje vjerovanja«, tj. činjenica da su institucije i njihovi odgovorni prestali normativno regulirati religiozni život svojih članova, koji su započeli definirati i ostvarivati svoj vlastiti religiozni identitet u skladu s osobnim kriterijima i normama institucionalne hijerarhije.¹

Najočitiji pokazatelj krize jest činjenica da su katolici postali manjina u nekim europskim zemljama. Tako je npr. u Špa-

njskoj broj mladih koji izjavljuju da su katolici prvi put ispod 50% sveukupnog broja stanovništva. Zbog toga se već prije nekoliko godina ustanovilo i započelo jadicovati kako se u Europi prekinuo lanac prenošenja kršćanstva mladim naraštajima, što predstavlja opasnost za budućnost kršćanstva na našem kontinentu.

1. ELEMENTI ZA TUMAČENJE ČINJENIČNOG STANJA

Izgleda jasno da ta pojava nije rezultat povijesnih, kulturalnih i društvenih promjena ili, kao što neki kažu, promjene »razdoblja« čiji korijeni sežu u početak mo-

* Naslov izvornika: *La situación religiosa de los jóvenes en Europa. Ensayo de interpretación y propuestas de acción*, u: »Mision joven« 47(2007)363, 25-32+49.

¹ Vrlo jasan pokazatelj te činjenice koja se ističe u brojnim studijama je i sljedeći članak: C. ANDRIES, *L'Église à la carte*, u: »Le monde des religions« 21/2007, 34-37.

derne, a očitovali su se u drugoj polovici 20. stoljeća, proširivši na sveukupno društvo utjecaj načela koja potiču modernizacijski proces. Promjena je toliko duboka i toliko opća da se ponekad može usporediti s trenucima povijesti koji predstavljaju istinsku promjenu u religioznom životu čovječanstva, kao što su: neolitik, pojava poljoprivrede i pripitomljavanje životinja, a s time i »revolucija većih posljedica« (M. Eliade); nastanak velikih kultura antičkog doba, osnivanje gradova, pojava razlika u društvu i pojava nacionalnih političkih religija; »bitno vrijeme« (K. Jaspers), oko 6. stoljeća po Kristu, individualizacija pojedinca u društvima u kojima se stvaraju uvjeti za razvoj velikih sveopćih spasenjskih religija koje traju sve do naših dana.

Najvažniji vid promjene koji pretpostavlja moderna je ono što je nazvano »individualizacija vjerovanja«, tj. ukorjenjenje svijesti o autonomiji pojedinca u odnosu na društvo u koje je bio uronjen i pojava uvjeta koji omogućuju da misli sam za sebe – *aude sapere, odvaži se na razmišljanje*, preuzevši na sebe brigu za svoj život, odlučujući o sebi i svojoj sudbini, o svom životu i životnoj sreći. Riječ je o skupu čimbenika koji označavaju prekid s hijerarhiziranim viđenjem života i proširuju demokratsku organizaciju društvenoga života, a u konačnici označavaju i nadilaženje »staroga načina života«. Danas vrlo jasno uočavamo kako prekid s tim starim načinom nužno utječe na religiozni život pojedinih osoba, budući da je kršćanstvo blisko povezano s tim »načinom«. To se ne događa samo stoga što je Crkva s njim povezana svojim ispravnim stavovima, nego i stoga što je kršćanski sustav interiorizirao viđenje stvarnosti i ljestvicu vrijednosti te uključio sliku sustava koji je moderna zatim zamijenila. To objašnjava opću religioznu krizu koja se proširila tijekom druge polo-

vice prošloga stoljeća, od modernističkih načela na mnoštvo pučanstva.

Svi smo međutim svjesni koliko je složena povijesna pojava koju se izriče riječju »moderna«. Odatle proizlazi i složenost njezinih posljedica na religiozni život što se očituju u suvremenoj religioznoj situaciji. Zapravo, sastavni dio moderne je i svijest o jednakosti svih ljudi po svom postojanju, dostojanstvu, potrebi za poštivanjem ljudskih prava i, konkretnije rečeno, slobode. Barem teoretsko priznavanje tih prava postavlja temelj za etiku i duhovnost koji se temelje na razumskim načelima neovisnim o kršćanskoj tradiciji. Tako se pojavljuje mogućnost laičkog humanizma, koji je sposoban nadahnuti ponašanje neporecive vrednote. Takvo je ponašanje s obzirom na sadržaje već postojalo u kršćanskoj tradiciji, ali crkve s njim nisu uvijek bile dosljedne.

Ta sastavnica moderne objašnjava kako to da, s obzirom na podatke koji se odnose na religiozno ponašanje, u sadašnjem društvu postoji skupina mladih koji poštuju i cijene pozitivne vrednote, kao što su tolerancija, mir, pravda, zatim oblici solidarnosti koju izražavaju u više ili manje sporadičnim djelima volontarijata, a u nekim slučajevima očituju i pokazatelje duhovnog traženja na rubu kršćanske tradicije. Odatle i postojanje »laičke duhovnosti« ili »duhovnosti bez Boga«, što je osobito vidljivo posljednjih godina², kao i, kod mladih koji su daleko od svakog redovitog prakticiranja vjere, značajno pribjegavanje molitvi ili meditaciji i pristupanje novim religioznim pokretima koji su u ne-

2 Šire o toj pojavi i o njezinoj važnosti vidi u: *La quête d'une spiritualité sans Dieu*, u: »Le monde des religions« 20/2006, 22-26. Usp. također: A. COMTE-SPONVILL, *L'esprit de l'athéisme. Introduction à une spiritualité sans Dieu*, Albin Michel, Paris, 2006.

kim zemljama, npr. u Njemačkoj, nazvani *Jugendreligionen*, omladinske religije.

S druge je strane jasnije zamijećeno da isti oni društveni procesi koji su se pojavili u razdoblju moderne i koji predstavljaju opasnost, a u određenim prilikama i uništavaju određene tradicionalne oblike usmjerenja i religioznog ponašanja, također na određeni način utječu na osobe koje pribjegavaju religioznom ili parareligioznom ponašanju odnosno karakterističnim elementima raznih religija. Tako npr. stalna pokretljivost, pluralizam suprotstavljenih mogućnosti, potreba za opredjeljivanjem – sve su to posljedice modernizacijskog procesa – kod mnogih osoba uzrokuju stresne situacije, nesigurnost, izloženost opasnosti, usamljenost i nemogućnost komuniciranja. Sve ih to potiče da traže utočište kod neke zajednice, zatim vodstvo učitelja, sigurnost u određenim propisima kojih se valja pridržavati, sustav sigurnosti i jasnoće nasuprot relativizmu³, te stoga pristupaju nekoj religioznoj skupini. Te situacije u velikoj mjeri objašnjavaju procvat novih integrističkih i fundamentalističkih religioznih pokreta u mnogim tradicionalnim religijama. Sve to ujedno tumači i promjenu ozračja u odnosu na religiozno, što je bila i pretpostavka prijelaza iz moderne u postmodernu ili transmodernu.

2. KRIZA PRENOŠENJA KRŠĆANSTVA

Udaljavanje mladih naraštaja od religioznosti njihovih očeva i učitelja tumači se kao »kriza prenošenja vjere«. Nije ovdje potrebno posebno govoriti o dvosmislenosti tog izraza. Izričaj »prenošenje vjere« koristio se u zemljama kršćanske tradicije kako bi se opisao proces pomoću kojega odrasli naraštaji vjernika mladim naraštajima priopćuju kršćansku baštinu. Taj se proces služio, kao glavnim kanalima, te-

meljnim institucijama obitelji, škole i župe. Međutim, u tom su procesu implicitno, ali na odlučujući način, surađivali sveukupno društvo i kultura, tj. navike, oblici života, običaji, kolektivne predodžbe, prevladavajući mentalitet i vrednote, u situaciji u kojoj su, barem službeno, i društvo i kultura bili prožeti kršćanstvom. Iako se taj izričaj nadovezuje na vjeru, sadržaj prenošenja bio je i mnogo više i mnogo manje od toga. Zapravo je obuhvaćao religioznost koja je prevladavala u tradicionalno kršćanskim društvima i koja je bila sastavni dio njihovog načina života.

Stoga je izričaj »prenošenje vjere« zapravo obuhvaćao mnogo širi proces socijalizacije mladih naraštaja i bio je s njom vrlo blisko povezan. Rezultat tog procesa u nekim je slučajevima pojedince mogao poticati na osobno opredjeljivanje za sadržaje te religiozne socijalizacije i promicati njihovo osobno prijanjanje uz kršćansku vjeru, središte i izvor religioznosti koju se prenosilo. Međutim, sve se to jednako tako u drugim slučajevima moglo svesti na dopisivanje mladih određenom sustavu, instituciji i oblicima života koji su bili više ili manje neodređeno prožeti kršćanstvom, produžujući tako u svojim oblicima života službeno, konvencionalno i gotovo isključivo »sociološko« kršćanstvo.

Taj je proces zapao u krizu tijekom 20. st., doživjevši slom posljednjih desetljeća toga istoga stoljeća. To se dogodilo zbog dva razloga. S jedne strane zbog sekularizacije društva i kulture koji su bili kanal i potpora tog prenošenja, a s druge strane zbog postupnog uranjanja mladih u post-

³ O tome se više govori u: K. GABRIEL, »Formen heutiger Religiosität im Umbruch der Moderne«, u: H. SCHMIDINGER (ur.), *Religiosität am Ende der Moderne. Krise oder Aufbruch?*, Tyrolia, Innsbruck, 1999.

moderno ozračje. Mladi su tako u svoje ruke preuzimali usmjerenje svoga života na rubu modela svojih očeva i učitelja, a često i protiv njih. Mladi naših dana bit će kršćani ili to neće biti, ali ono što budu zasigurno će biti stoga što su oni tako odlučili, u skladu s kriterijima i slijedeći oblike i modele koji su svaki put sve više osobni.⁴

Tek usputni opis krize religioznosti i posljedičnog raskida prenošenja vjere u europskim zemljama ukazao je na sve žurnije pitanje i izvan i unutar Crkve u vezi s budućnošću kršćanstva na kontinentu na kojem se kršćanstvo proširilo na početku svoje povijesti. Odgovor, barem jedan od posljednjih, obično potvrđuje da nestaje povijesni oblik kršćanstva, koji je postojao tijekom stoljeća kršćanstva. Preživljavanje kršćanstva ovisi o tome hoćemo li mi europski kršćani današnjice pronaći načina za povijesno utjelovljenje kršćanstva koje je sukladno novoj kulturi koja se pojavljuje s modernom, kršćanstva koje će biti sposobno odgovoriti na postavljene izazove i na potrebe društva i ljudi 21. stoljeća, koje započinje.⁵

Želimo li uočiti kakav model kršćanstva tražimo, nužno je podrobnije opisati spomenutu situaciju. Je li u krizi samo određeni oblik religioznosti, oblik povijesnog utjelovljenja kršćanstva, kao posljedica povijesne, kulturalne ili »epohalne krize« uslijed nadolaska moderne, ili smo svjedoci korjenitije »krize Boga« i vjere u njega te dovodenja u pitanje kršćanstva kao takvog? Čini mi se da nije lako dati neki zaključni odgovor na to temeljno pitanje. S jedne je strane jasno da je ono što pred našim očima nestaje zapravo sustav posredovanja koji je stvorilo postojeće kršćanstvo. U tom su se sustavu tijekom stoljeća, od vremena Konstantina i Teodozija sve do modernog doba, razvile znatne razlike u prakticiranju, vjerovanju, ponašanju te u

institucionalnim oblicima organiziranja i prisutnosti u društvu koje se običava nazivati »kršćanskim«. Zbog toga, nasuprot predviđanjima teoretičara sekularizacije, religija u zapadnim zemljama ne nestaje, nego se naprotiv umnaža u novim oblicima koje smo ukratko spomenuli.

S druge strane ne možemo zaboraviti da su neki od tih novih oblika religioznosti s pravom okvalificirani kao »religije bez Boga«. Uostalom, ne nedostaje pokazatelja koji ističu kako je produženo nedavanje odgovora na tu krizu i opiranje prihvaćanju reformi koje je to stanje zahtijevalo mnoge Europljane tijekom posljednjih stoljeća potaknulo da dovedu u pitanje Boga te ujedno odbace i vjeru u njega. Čini se da se u tom pravcu usmjerava neprekidni porast broja osoba koje izjavljuju da nisu kršćani⁶ i onih koje izjavljuju da ne vjeruju,

⁴ O toj činjenici, njezinom tumačenju i mogućim odgovorima na nju, dopuštam sebi uputiti na dvije svoje studije: *La transmisión de la fe en la sociedad contemporánea*, Sal Terrae, Santander, 2002; i noviji članak: »¿Transmisión de la fe? Las muchas dimensiones de un fenómeno complejo«, u: M. A. PENA GONZÁLEZ – J. R. FLECHA – A. GALINDO GARCÍA, *Gozo y esperanza. Memorial Prof. Dr. Julio Ramos Guerreirai*, Publicaciones de la Universidad Pontificia de Salamanca, Salamanca, 2006, str. 501-510. Razmišljanja o prenošenju vjere puna razumnosti i realizma vidi u: M. HUARTE – M. GARCÍA-BARO, »La transmisión de la fe«, u: INSTITUTO SUPERIOR DE PASTORAL, *La transmisión pastoral de la fe*, Estella, Verbo Divino, 2006, str. 89-106.

⁵ Opsežna bibliografija o budućnosti religije, kršćanstva i Crkve može se pronaći u mojoj raspravi »La Iglesia ante el año 2000. Del miedo a la esperanza«, u: INSTITUTO SUPERIOR DE PASTORAL, *La Iglesia en la sociedad española*, Verbo Divino, Estella, 1990. Smatram da nije potrebno podsjetiti kako je broj tamo navedenih naslova u međuvremenu uvelike porastao.

⁶ Podsjećam npr. da je u posljednjem ispitivanju o katolicizmu u Francuskoj samo 52% ispitanika reklo da vjeruje u Boga kao nešto što je sigurno i vjerojatno. Od tih 52% samo 18% zamišlja tog Boga kao nekoga s kojim može uspostaviti osobnu

posebice u vidu nezainteresiranosti. Dapače, neki od onih koji su skloni ustvrditi kako postoji »kriza Boga« vjeruju da kod osoba koje i dalje izjavljaju da su kršćani, uočavaju određeno stapanje nevjerujućih stavova i ponašanja što objašnjava pomanjkanje reakcije Crkve na produženo razdoblje religiozne krize.⁷

Ponudeni pokazatelji za moguće tumačenje religiozne krize mladih usmjeravaju nas na traženje mogućih odgovora Crkve na tu krizu.

3. PRED NOVIM MODELOM KRŠĆANSTVA

Situacija ponajprije jasno pokazuje da odgovor na nju ne može biti nastojanje da se po svaku cijenu zadrže ili pomoću dekreta i zabrana povrate kulturalna, institucionalna i doktrinarna posredovanja koja su kulturalne promjene odbacile zbog njihove neprikladnosti novoj kulturi koja se širi u moderni. Pogreška neokonzervativnih i neokonfesionalnih strategija te »tradicionalističkih« prijedloga crkvene hijerarhije uznemirene zbog krize koju je prozročilo širenje načela moderne, što se očitovalo u godinama nakon Drugoga vatikanskog sabora, sastoji se u identificiranju s malim skupinama osoba koje su poljuljane zbog novih oblika života. Zbog toga te skupine traže sigurnost, sklonište, karizmatične vode i sigurnost. Sve to »hrani« nove religiozne pokrete koji su odvojeni od kršćanstva, kao i mnoge nove sekte i dobar dio novih crkvenih pokreta koji su nastali kao reakcija na krizu i kao protivljenje ne uvijek prikladnoj primjeni koncilskih načela. Te male skupine nastoje nametnuti Crkvi oblike ostvarenja kršćanstva koji odgovaraju njihovoj posebnoj psihosocijalnoj i duhovnoj sklonosti.

Osobno smatram da nitko razuman neće dovesti u pitanje to što Crkva prihva-

ća takve skupine i nudi im mogućnost da odgovore na svoje strepnje i strahove. Prema tome, u njoj se umnažaju kvalitetne zajednice u kojima se prihvaćaju vjernici kojima je to potrebno, prate se i »štite« od nepogoda koje za njih predstavlja današnje posebice gradsko društvo. Ili pak Crkva u svoje krilo prihvaća skupine koje se pretvaraju u male utvrde koje brane svoje članove od sekularizacije okruženja u kojemu žive, jer tu sekularizaciju neki vjernici smatraju nepodnošljivom. Ili pak dopušta ustanovljivanje pokreta koji se angažiraju u ponovnom »posvećivanju« određenih područja društva u kulturi u kojoj je Bog odsutan. Međutim, smatram da nije razumno nastojati nametnuti svim kršćanima takvu osjetljivost, takav mentalitet i način življenja kršćanstva koji iz toga proizlazi, ostavljajući po strani one koji žele živjeti kršćanstvo s drugim mentalitetom i na drugačiji način. U svakom slučaju, bojim se da takav pastoralni postupak ne odgovara izazovima i potrebama današnjega europskoga društva. Na taj će naime način kršćani postati beznačajna društvena i kulturalna skupina, a Crkvi će se nametnuti »sektaški« način života koji ne odgovara njezinom evandeoskom duhu.

Aktualna situacija pokazuje nam s druge strane nedostatnost odgovora koji se u najboljem slučaju svodi na poboljšavanje određenih svakako zastarjelih vidova institucionalizacije Crkve. Aktualnoj krizi kršćanstva u Europi nećemo prikladno odgovoriti budemo li nastojali aktualizirati

vezu, dok ga 79% zamišlja kao neku moć, energiju ili duha. U posljednjem ispitivanju o mladim Španjalcima 25% ispitanika izjavljuje da su agnostici i ateisti, a 18% kaže da su nezainteresirani, »više za te stavove nevjerovanja negoli vjerovanja«.

⁷ O krizi Boga usp. J. B. METZ, »Gotteskrise. Versuch zu 'geistigen Situation der Zeit'«, u: J. B. METZ – G. B. GINZEL – P. GLOTZ, *Diagnosen zur Zeit*, Patmos, Düsseldorf, 1994, str. 76-92.

jedino govor propovijedanja i teologije, obnavljajući liturgijska slavlja, modernizirajući izvanjski oblik crkvenih službi i vršenje njezinih uloga, iako je sve to nesumnjivo potrebno. Društveno-kulturalna promjena poput one koju su uvele moderna i postmoderna zahtijeva od Crkve promjenu modela u shvaćanju same sebe i u ostvarivanju svog prisustva u društvu, koje je jednako vrijedno, ali u sveopćem smislu, učinjenom u koraku Crkve od prva tri stoljeća kršćanstva do razdoblja »kršćanskoga društva«. O tome govore uistinu ugledni glasovi, koje se međutim u Crkvi posljednjih godina slabo sluša.

Ukoliko bih trebao ukratko izreći kakvu promjenu traže nove prilike, usredotočio bih se na prijelaz iz naslijeđenog, da tako kažemo »pocrkvenjenog« kršćanstva, tj. kršćanstva koje se pogrešno poistovjećuje s pasivnom, gotovo čisto pravnom pripadnošću Crkvi, svedenom na pohađanje bogostovlja, potvrđivanje vjerovanja i prijanjanje uz propise koje određuje crkvena hijerarhija – prijelaz u poosobljeno, odraslo kršćanstvo, življeno u bratskim zajednicama koje gaje obostrano i otvoreno zajedništvo, u zajednicama koje su otvorene prema društvu u kojemu žive i angažirane u rješavanju problema čovječanstva.

Središte takvog kršćanstva je ostvarivanje osobnog i stvarnog teološkoga stava, biti i izvora kršćanskog identiteta njegovih članova. Pošto su nestali društveni i kulturalni uvjeti koji su bili povoljni za održavanje kršćanstva, njegovo će preživljavanje ovisiti o postojanju kršćana sposobnih da novim životnim uvjetima, koji su često suprotni kršćanskom obliku života, suprotstave osobnu odluku da budu vjernici s razumom, te osobnim razlozima i snagom. Kako bi taj novi oblik kršćanstva bio moguć, osoba treba nužno u sebi obnoviti korjenitu odluku, temeljno opredjeljenje za Boga koji se objavio u Isusu Kristu.

On obraća čovjeka u vjernika koji je sposoban preoblikovati, preusmjeriti i nadahnuti sveukupno svoje postojanje u svim njegovim razinama i dimenzijama. Nužno je obraćenje srca, uma, nutrine osobe iz koje proizlaze nova temeljna opredjeljenja, nove »navike srca«, nova ponašanja i novi oblici odnosa prema svim osobama i, štoviše, prema čitavom svemiru.

Treba postati jasno da slušanje izazova nove situacije od kršćana ne zahtijeva običnu prilagodbu njihovih zahtjeva, ukusa i mode. Od kršćana se ne traži umanjivanje kršćanskih ideala. Naprotiv, ono što ti izazovi traže poistovjećuje se s onim što traži dosljedno kršćanstvo. Sve do prije nekoliko godina najbolji učitelji kršćanskog života predlagali su »povratak izvorima vjere« kao odgovor na novu situaciju. To su rekli i francuski biskupi u svom obraćanju katolicima svoje zemlje.⁸ K. Rahner je već odavno istaknuo da se bit sveukupne kršćanske duhovnosti, za naše vrijeme iskustvo, tj. vršenje vjere, može ostvariti pomoću toliko puta spominjane formule: »Kršćanin sutrašnjice bit će mistik ili neće biti kršćanin.«⁹ Slično je prije toga rekao kardinal Newman, a kasnije i P. Congar.¹⁰ U posljednje vrijeme J. B. Metz naglašava da će se na »krizu Boga« odgovoriti jedino »revnošću za Boga«.

S druge strane, sve su te upute samo odjek Evanđelja: »A ovo je život vječni: da upoznaju tebe, jedinoga istinskog Boga, i koga si poslao – Isusa Krista« (Iv 17,3). Ujedno je to izričaj istine koju potvrđuje i povijest:

⁸ Usp. Conferencia Episcopal Francesa, *Proponer la fe en la sociedad actual*, u: »Ecclesia«, 5 y 12 de abril de 1997.

⁹ K. RAHNER, »Elemente der Spiritualität in der Kirche der Zukunft«, u: ISTI, *Schriften zur Theologie*, sv. 14, Benziger Verlag, Einsiedeln, 1980, str. 375.

¹⁰ Usp. moj tekst: »Por un cristianismo personalizado«, u: *El malestar religioso de nuestra cultura*, San Pablo, Madrid, 31998, str. 273-292.

kršćanstvo je započelo vazmenim iskustvom učenika, tj. osobnim susretom s Uskrsim, koga su prepoznali kao Boga i Gospodina.

Držim da ovdje nije potrebno podrobnije tumačiti sadržaj maloprije spomenutih tvrdnji. Za to bi bilo potrebno još jednom protumačiti neiscrpu temu iskustva Boga.¹¹ Možda bi bilo korisno podsjetiti na preuređenje sveukupnog pastorala Crkve što zahtijeva dosljednost tvrdnje o središnjem značaju iskustva vjere u kršćanskom identitetu.

4. ZA PASTORAL USREDOTOČEN NA NJEGOVANJE ISKUSTVA VJERE

Veći dio pastoralnih prijedloga koji nastoje odgovoriti na aktualnu situaciju, posebice u odnosu prema mladima, nudi promjenu modela, od prenošenja u obliku ostavštine do prenošenja u obliku prijedloga vjere.¹² Ukratko govoreći, sve donedavno pastoral je najčešće polazio od pretpostavke da članovi Crkve vjeruju. Stoga se predlagalo održavanje te vjere pomoću prisustvovanja bogoslužju i prakticiranja kršćanskog života. S obzirom na one koji su daleko ili ne vjeruju, pretpostavljalo se postojanje vjernika kršćanskih zajednica pa su projekti evangelizacije predlagali niz akcija tih zajednica kako bi se one koji su daleko privuklo u krilo Crkve. Ta vrsta pastorala već gotovo jedno stoljeće predlaže evangelizacijska sredstva i metode, počevši od katoličke akcije pa sve do nove evangelizacije. Sve to nije međutim postiglo svoj cilj, posebice stoga što se Crkvu u Europi nije uspjelo »postaviti u stanje misionarenja«.

Nepokretnost evangelizacije, usprkos mnogim naporima i projektima razvijenim tijekom prošlog stoljeća, potaknula je na razmišljanje da naše kršćanske zajednice ne evangeliziraju jer mi njezini članovi nismo evangelizirani. Ne evangeliziramo jer nismo svjedoci, a nismo svjedoci jer osob-

no ne živimo kao vjernici. Odatle se nameće takvo pastoralno djelovanje koje u središte postavlja djelovanje usmjereno na povrat i prakticiranje vjere onih koje smatramo kršćanima. Imajući na umu taj korak, sve nas se potiče na razmišljanje da neće biti potrebno žurnije poticanje na evangeliziranje. Jer, kao što nadahnjuju evandeoski simboli svjetla i soli, oni treba da budu ono što jesu kako bi svijetlili i začini. Vjernici i njihove zajednice neće težiti više nego da budu stvarno vjernici, kako bi bili svjedoci, kao što pokazuje odgovor apostola glavariima u Jeruzalemu koji su im zabranili navješćivati ime Isusovo: »Mi doista ne možemo ne govoriti što vidjesmo i čusmo« (Dj 4,20) i Pavlov usklik: »Jao meni ako evanđelja ne navješćujem« (1Kor 9,16).

5. NEKI KORACI I VIDOVI NEOPHODNOG »PASTORALA VJERE«

Pokrenuti tu vrstu pastorala kao prvi korak zahtijeva pojašnjavanje prirodnosti i oblika Božjega iskustva; postati svjestan da su na to pozvani svi kršćani: nema povlaštenih kršćana koji su pozvani »vidjeti«, dok se drugi, koji su za to nesposobni, zadovoljavaju time što vjeruju. Svaki vjernik koji nije zadovoljan time da bude vjernik samo po imenu pozvan je živjeti iskustvo svoje vjere, jer, kao što je rekao De Lubac: »Vjera je pozvana na svjedočenje«, ili pak, kao što je napisao G. Lohfink, vjera »treba iskustvo«.

Pastoral vjere morat će se stoga ustrojiti oko četiri temeljna trenutka autentičnog

¹¹ O toj sam temi govorio na drugim mjestima. Usp. npr. *La experiencia cristiana de Dios*, Trotta, Madrid, 52007; i još opširnije, *El fenómeno místico. Estudio comparado*, Trotta, Madrid, 22003.

¹² Usp. D. MARTÍNEZ i dr. (ur.), *Proponer la fe hoy. De lo heredado a lo propuesto*, Sal Terrae, Santander, 2005. U toj se knjizi nalaze i odgovarajući dokumenti njemačkih, francuskih i kanadskih biskupa.

iskustva vjere. To su: svijest o izvornoj Božjoj prisutnosti u srcu svakog čovjeka; odgovor čovjeka na tu prisutnost pomoću stvarne primjene teološkog stava; doživljavanje tog stava u raznim dimenzijama osobe; utjelovljenje tog stava u konkretnim činima i trenucima života. Od tog shvaćanja iskustva Boga slijede koraci »mistagoške« kateheze, uvođenja u iskustvo otajstva. Sve to pomaže čovjeku u otkrivanju Prisustva koje je u njemu. Tako se stvara raspoloženje koje je u njemu neophodno za odgovor te, iznad svega, pomoć koja olakšava njegovo vjerničko prijanjanje uz Boga. Ta pomoć ne može biti predmetom poučavanja, niti bilo koja slika koja je s određenom učestalošću upotrijebljena može biti predmetom bilo koje vrste »zaraze«; za izražavanje njezinog sadržaja kršćanska predaja ima na raspolaganju samo jedno ime: svjedočanstvo. Tome je upućen poziv Uskrsnuloga svojima kad im povjerava isto poslanje koje je Otac njemu povjerio: »Bit ćete mi svjedoci!« (Dj 1,8). Naravnost svjedočenja ovako nam je jasno opisana: »Što bijaše od početka, što smo čuli, što smo vidjeli očima svojim, što razmotrimo i ruke naše opipaše o Riječi, Životu [...], navješćujemo i vama da i vi imate zajedništvo s nama« (1 Iv 1,1-3).¹³

Ponuda koju dajemo potvrđuje se oblikom evangelizacije koja je svojstvena prvoj Crkvi nakon nestanka apostolskog naraštaja. Tadašnje crkvene zajednice nisu razvijale

ustanove i službe posebno namijenjene evangelizaciji, nego su se širile po sustavu »staničnog širenja«, »samim svojim postojanjem«, posebnim oblikom života, u kojem se iznad svega isticala praksa gostoljubivosti, obostrana ljubav, djelatna kršćanska ljubav prema siromašnima i radost njihovih članova.¹⁴

Sve što smo upravo rekli uvodi u posljednji element koji ne bi smio nedostajati u pastoralu vjere koji je sukladan kršćanstvu: uključivanje u iskustvo vjere one etičke dimenzije koja kršćanskoj vjeri pridodaje prakticiranje ljubavi prema braći, što je izričaj i znak jamstva Božje ljubavi usred teološkoga stava. Vršenje ljubavi koje se oblikuje u skladu s povijesnim i društvenim uvjetima i koje u našim životnim okolnostima treba poprimiti oblik stvarne solidarnosti s osobama i zemljama koje današnja nepravedna globalizacija osuđuje na isključenost. Stoga se spomenuti Rahnerov uvjet za preživljavanje kršćana: »bit će mističi...« s punim pravom proširuje u sljedeći izričaj: »Kršćani naših dana bit će solidarni ili neće biti kršćani.«

¹³ Detaljnije o kršćanskom svjedočanstvu vidi u mom članku: »Reflexión sobre los medios para la evangelización en el XXX aniversario de *Evangelii nuntiandi*«, u: F. MARTÍNEZ DÍEZ – F. ELIZONDO – J. CORTÉS SORIANO – J. L. SEGOVIA BERNABÉ – J. M. MARDONES MARTÍNEZ – J. MARTÍN VELASCO, *Evangelizar, esa es la cuestión*, PPC, Madrid, 2006, str. 89-121.

¹⁴ Usp. *isto*, str. 104-109.